

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-46>

УДК 338.2

ТЕНДЕНЦІЇ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

TRENDS OF INDICATORS OF FINANCIAL RESULTS OF UKRAINIAN ENTERPRISES

Пеняк Юлія Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2836-4450>

Руденко Альона Олексіївна

здобувач ОС «Магістр»,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5329-9710>

Peniak Yuliia, Rudenko Alona

V.N. Karazin Kharkiv National University

У статті досліджено основні показники фінансових результатів українських підприємств за видами економічної діяльності. Проаналізовано основні тенденції офіційних показників фінансових результатів за 2019–2020 роки, наведено темпи зростання прибутку та збитків. Виявлено найбільш стабільні – прибуткові та найбільш потерпілі – збиткові за період карантину галузі господарства. Визначено основні чинники, що вплинули на тенденцію зниження прибутковості, збільшення кількості збиткових підприємств, які негативно впливають на економіку країни в цілому. Запропоновано дієві засоби підтримки суб'єктів господарювання, які спрямовані на забезпечення сталого розвитку підприємства, підвищення його прибутковості, стійкості до мінливих умов навколишнього середовища.

Ключові слова: фінансовий результат, прибуток, збиток, тенденції, стабільність, стійкість, види економічної діяльності.

В статье исследованы основные показатели финансовых результатов украинских предприятий по видам экономической деятельности. Проанализированы основные тенденции официальных показателей финансовых результатов в течение 2019–2020 годов, показано темпы роста прибыли и убытков. Выявлены наиболее стабильные – прибыльные и наиболее пострадавшие – убыточные за период карантина отрасли хозяйства. Определены основные факторы, повлиявшие на тенденцию снижения доходности, увеличение количества убыточных предприятий, негативно влияющие на экономику страны в целом. Предложены действенные средства поддержки субъектов хозяйствования, направленных на обеспечение устойчивого развития предприятия, повышения его прибыльности, устойчивости к изменяющимся условиям окружающей среды.

Ключевые слова: финансовый результат, прибыль, убыток, тенденции, стабильность, устойчивость, виды экономической деятельности.

The article examines the main indicators of financial results of Ukrainian enterprises by type of economic activity. It was found that financial results directly affect the stability, financial independence and ability to expand reproduction in enterprises. A positive financial result (profit) is a guarantee of solvency, investment attractiveness and a stable position in a competitive market. The financial result management system includes the formation, analysis of the composition and structure, areas of use, analysis of trends in volume, operational control. The main trends of official indicators of financial results during 2019–2020 are analyzed. The growth rate of profit and loss. The most stable – profitable and the most affected – unprofitable industries during the quarantine period were identified. The main factors that influenced the trend of declining profitability, increasing the number of unprofitable enterprises, which negatively affects the country's economy as a whole. It is emphasized that researching and analyzing trends of the financial results of the enterprise plays the role of additional tools and is a prerequisite for the existence of the enterprise in today's hanging environment. Analysis of trends is one of the most important elements of managing the financial mechanism of the enterprise, is the basis for further development of the enterprise, and in modern conditions of instability of an economic situation in Ukraine allows to avoid considerable losses and to increase competitiveness in

the market. The reliability of the indicators of the analysis of financial results for previous periods provides the company with the opportunity to prepare project financial reports and estimates for future periods. Effective means of support of business entities are offered, which are aimed at ensuring sustainable development of the enterprise, increasing its profitability, resistance to changing environmental conditions. The objectivity, completeness and relevance of the information obtained on the basis of this analysis provides an opportunity to determine the state of financial independence, willingness to repay debts, find reserves, make appropriate management decisions, business strategy.

Keywords: financial result, profit, loss, tendencies, stability, types of economic activity.

Постановка проблеми. Формування фінансового результату підприємства комплексно охоплює всі сфери, етапи та напрями діяльності. Саме фінансовий результат відображає загальний ефект функціонування суб'єкта господарювання. Отримані прибутки забезпечують зміцнення бюджету держави, сприяють інвестиційній привабливості, діловій активності підприємств у виробничій і фінансовій сферах. Сучасний стан ринкової економіки, перш за все, характеризується нестабільністю, швидкими коливаннями циклів, неефективністю застарілих методів та вимагає своєчасного втілення новітніх та адаптування раніше досліджених рішень. Тому, для вирішення проблем ефективного розвитку й економічного зростання підприємств України, дослідження тенденцій показників фінансових результатів українських підприємств є необхідним й актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальність даного питання поглиблюється високим ступенем зацікавленості та значною кількістю наукових праць вчених, керуючих менеджерів, всесвітньовідомих лідерів. Теоретичним засадам визначення та вдосконалення даних аспектів присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них варто відзначити праці таких вчених, як: О.О. Дробішева, О.А. Зінченко, М.В. Патарідзе-Вишинська, М.Д. Білик, І.С. Благун, А.М. Поддєрьогін, Т.А. Говорушко, А.А. Мазаракі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ситуація, ускладнена умовами пандемії та карантину, вимагає активізації всіх наявних резервів матеріальних та інтелектуальних ресурсів. Незважаючи на широкий інформаційний простір, варто дослідити реальні показники фінансових результатів українських підприємств та тенденції їх змін, визначити найбільш прибуткові та стабільні напрями діяльності, звернути увагу на галузі, що зазнають значного впливу зовнішніх факторів.

Формування цілей статті (постановка завдання). Задля повного розуміння зумовлена необхідністю розуміння реальних тенденцій отримання фінансових результатів, визначення стійких прибуткових галузей господарства, які можуть самостійно активізувати

наявні резерви, та найбільш мінливих галузей, що потребують підтримки держави та приватного сектора, інвестиційних проектів. Визначення основних факторів впливу на зміну фінансових результатів особливо важливо для прийняття правильних управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Позитивний фінансовий результат (прибуток) є запорукою платоспроможності, інвестиційної привабливості та зайняття стійких позицій на конкурентному ринку. Загальновідомо, що при збільшенні прибутку підприємство розширює можливості поновлювати матеріальне забезпечення, розширювати виробництво, удосконалювати виробничі програми та напрями діяльності. Отже, прибуток, як складна економічна категорія, гарантує фінансову незалежність та забезпечує певну стабільність підприємства [1, с. 115].

За даних умов, пов'язаних зі складним економічним станом в країні, низького рівня банківського кредитування суб'єктів господарської діяльності, недостатньої конкурентоспроможності та малого рівня впровадження інновацій в підприємства, важливого значення набуває питання результативності виробничо-господарської діяльності підприємств.

Відповідно до чинного законодавства, інформація щодо фінансових результатів діяльності підприємств є загальнодоступною й міститься в основних обов'язкових для оприлюднення формах звітності, зокрема Форма № 1 «Баланс», Форма № 2 «Звіт про фінансові результати» та Форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності». Зведені дані про фінансові результати підприємств за видами економічної діяльності оприлюднює Державна служба статистики України.

Дані Державної статистики України щодо фінансових результатів до оподаткування за видами економічної діяльності протягом 2019–2020 років наведено у таблиці 1.

Таким чином, у 2020 році загальний фінансовий результат підприємств до оподаткування зменшився майже вдвічі порівняно з 2019 р. і становив 264,4 млрд грн, прибутку. Це відбулось за рахунок значного зростання кількості підприємств, що за підсумками фінансового року зазнали збитків. Кількість

Таблиця 1

**Фінансовий результат до оподаткування підприємств
за видами економічної діяльності протягом 2019–2020 рр.**

Види діяльності	Фінансовий результат до оподаткування,		Прибуток до оподаткування		Збиток до оподаткування		Кількість збиткових підприємств у %	
	2020, млн грн	2019, млн грн	млн грн	у % до 2019	млн грн	у % до 2019	2020	2019
	Усього	264477,3	44686,2	602339,2	97,1	337861,9	194,6	29,2
Сільське господарство	41388,6	28293,6	54289,2	138,9	12900,6	119,6	19,0	19,0
Промисловість	-52,7	144039,7	182142,2	74,1	182194,9	179,0	34,2	23,5
Будівництво	3722,5	5498,6	5677,0	81,0	1954,5	129,4	21,7	16,2
Торгівля, ремонт автомобілів	29613,4	91226,2	76607,9	74,3	46994,5	393,8	22,8	12,7
Транспорт та поштова діяльність	13422,8	6853,8	54141,6	164,0	40718,8	155,6	50,4	30,2
організація харчування	-3196,0	2910,6	935,3	27,0	4131,3	745,7	69,0	19,0
Інформація та телекомунікація	14217,6	19387,1	22183,7	99,9	7966,1	283,1	25,7	12,7
Фінансова та страхова діяльність	179493,3	58515,5	186837,3	258,1	7344,0	53,0	11,1	13,8
Операції з нерухомим майном	-7704,8	14144,7	6568,3	42,0	14273,1	951,2	55,6	28,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	-7789,9	71219,9	6851,1	9,5	14614,0	2142,4	31,3	17,6
Сфера адмін. обслуговування	343,6	3905,7	2640,1	55,7	2296,5	276,4	39,4	24,3
Освіта	-86,4	-4,1	6,5	108,4	92,9	918,7	66,7	25,0
Охорона здоров'я, соціальна допомога	2005,1	242,9	2724,0	241,6	718,9	81,3	26,0	36,5
Мистецтво, спорт, розваги	-1005,8	459,9	629,0	81,8	1634,8	528,8	61,3	22,6
Надання інших видів послуг	106,0	168,1	106,0	63,1	-	-	-	-

Джерело: [2]

збиткових підприємств за рік зросла з 19,5% до 29,2% від загальної кількості підприємств.

Отже, аналізуючи дані, станом на кінець 2020 року майже третина українських підприємств є збитковими. Такий показник демонструє значний удар по економічній безпеці та стабільності українського ринку.

За видами діяльності найбільший загальний прибуток принесла фінансова та страхова діяльність 179,4 млрд грн, сільське господарство 41,3 млрд грн, оптова та роздрібна торгівля 29,6 млрд грн.

Позитивна тенденція до зростання прибутковості у відсотковому порівнянні до 2019 року найбільш простежується серед підприємств фінансової та страхової діяльності, охорони здоров'я, транспорту, поштової та кур'єрської діяльності, сільського господарства. Безумовно, варто зазначити, що зростання прибутковості закладів охорони здоров'я зумовлено стрімким зростанням споживчого попиту внаслідок пандемії, то ж дана тенденція зумовлена зовнішнім фактором, і матиме короткостроковий характер.

Внаслідок непереборної сили пандемії найбільшу тенденцію збитковості мають професійна, наукова діяльність, операції з нерухомим майном, освіта, мистецтво, відпочинок, громадське харчування.

Спільною для більшості галузей економічної діяльності є тенденція до збільшення

кількості збиткових підприємств. Залишилась незмінною кількість збиткових сільськогосподарських підприємств. Зменшилась лише кількість збиткових фінансових установ та закладів охорони здоров'я.

Графічно темпи зростання прибутку та збитків протягом 2019–2020 років зображено на рисунку 1.

Отже, проаналізувавши вищенаведені дані, економіка нашої країни за останній рік зазнала різкого впливу зовнішніх факторів, значних збитків, проявила низький рівень стійкості. Більшість підприємств не змогли адаптуватись до змін навколишнього середовища, були прийняті неправильні або несвоєчасні управлінські рішення.

Таким чином, в Україні простежується тенденція до зниження прибутку підприємств, отриманого від ведення господарської діяльності. Галузі економічної діяльності стають більш збитковими, що стримує розвиток та розширення суб'єктів господарювання. Даний фактор має негативний вплив на економіку країни в цілому, оскільки обмежені можливості розвитку підприємств впливають на скорочення виробленого валового внутрішнього продукту й Україна стає все більш імпортозалежною державою [3, с. 3–5].

До основних чинників, що спричинили тенденцію збитковості українських підприємств слід віднести: застаріла система менеджменту, неконкурентоспроможна технічна й технологічна

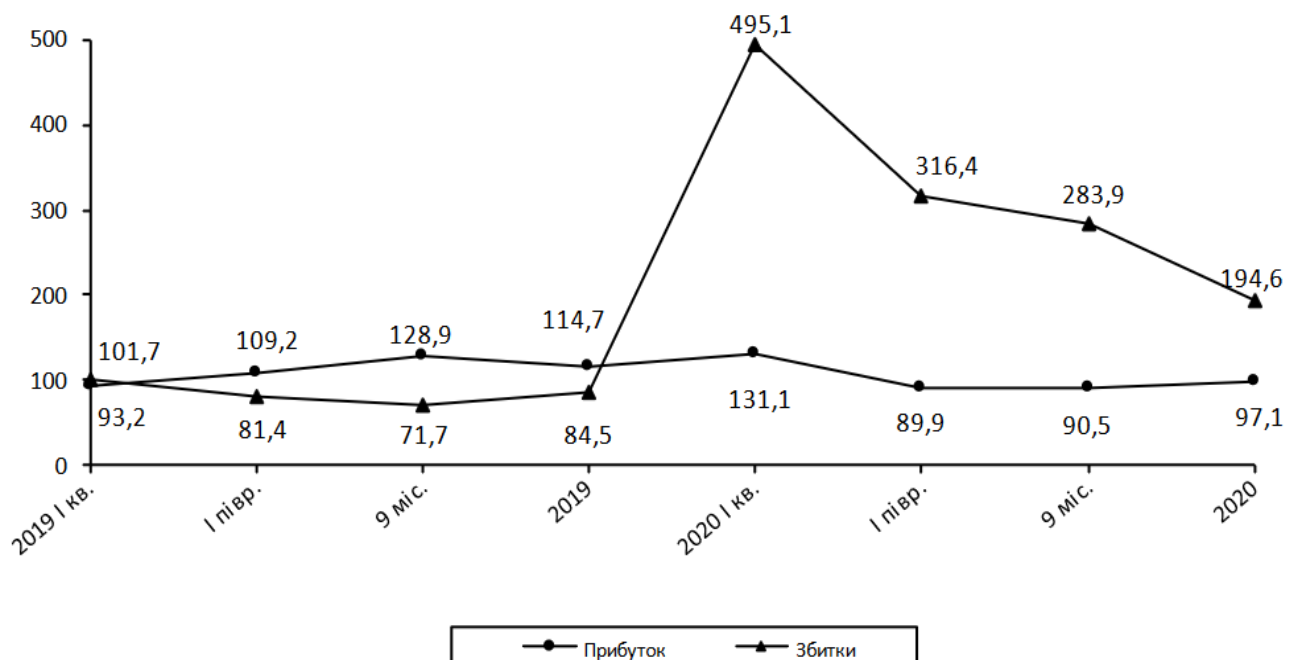

Рис. 1. Темпи зростання (зниження) прибутку та збитків у % до відповідного періоду попереднього року

Джерело: [2]

бази, втрата кадрового потенціалу, недостатня кількість власних оборотних коштів, неповне використання виробничих потужностей, податкове навантаження, коливання валютних курсів, швидкі темпи інфляції, високі відсотки кредитування, послаблення платоспроможного попиту населення, тіньовий бізнес, зростання цін на сировину та енергоносії, обмежений доступ до сировини та матеріалів [4, с. 71].

Варто зазначити, що для ефективного функціонування підприємства та розширення виробничих можливостей, прибуток як головний мотив господарської діяльності, не повинен стати джерелом збагачення окремих осіб, а його зростання не повинне бути досягнутим за рахунок не виправданого зростання цін, тіньового механізму чи використання монопольного становища у власних цілях [5, с. 249].

З метою полегшення негативного впливу кризи, спричиненої пандемією, детінізації бізнесу, отримання більш позитивного фінансового результату варто звернути увагу на дієві засоби підтримки суб'єктів господарювання. Запровадження податкових канікул, зокрема для новостворених підприємств, стимулюватиме створення нових робочих місць та в подальшому позитивно відобразиться на наповненні бюджету держави. Важливим кро-

ком є надання можливості пільгового кредитування галузей, збільшення кількості державних замовлень на розробку і виготовлення товарів, надання послуг.

Висновки. Ефективність діяльності підприємства виражається у його фінансових результатах. Прибуток у кризовий період, тим більше в час карантину свідчить про певну стабільність та стійкість підприємств, диверсифікацію продукції та послуг, здатність швидко приймати управлінські рішення й адаптуватись до умов зовнішнього середовища. Аналізуючи показники Державної статистики України, більшість галузей економічної діяльності виявились збитковими, тобто проявили абсолютну нестабільність, не змогли активізувати всі наявні резерви, втілити новітні рішення, залучити додаткові оборотні кошти, прийняти правильне управлінське рішення щодо збереження продуктивності праці при дотриманні карантинних вимог, диверсифікувати продукцію залежно від попиту, знайти ринки сировини та збуту, пристосуватись до мінливих умов. Достовірне виявлення тенденцій та основних її чинників, визначення найбільш потерпілих галузей, є вагомим кроком для пошуку та втілення правильних управлінських рішень на підприємствах усіх видів економічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мицак О., Ковтун Н., Лихач О. Удосконалення механізму управління фінансовими результатами підприємства. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль : ТНТУ, 2019. Том 56. № 1. С. 115–122.
2. Державна служба статистики України : офіційне інтернет-представництво. URL: <https://ukrstat.org.ua>
3. Гайбура Ю.А. Аналітичний інструментарій управління фінансовими результатами підприємства в умовах кризи. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. С. 1–8.
4. Лесюк А.С. Оцінка фінансових результатів діяльності підприємств в Україні. *Агросвіт*. 2020. № 15. С. 67–73.
5. Пеняк Ю.С., Руденко А.О. Підвищення ефективності управління фінансовими результатами підприємства. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*. Ч. 1. Львів : ЛНАУ, 2021. С. 249–251.

REFERENCES:

1. Mytsak O., Kovtun N., & Lychach O. (2019) Udoskonalennia mekhanizmu upravlinnia finansovymy rezultatamy pidpriemstva [Improvement of the management of an enterprise's financial results]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician economic bulletin*, vol. 56, no. 1, pp. 115–122. (in Ukrainian)
2. State Statistics Service of Ukraine (2020). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Haibura Yu. (2021) Analitichnyi instrumentarii upravlinnia finansovymy rezultatamy pidpriemstva v umovakh kryzy [Analytical tools of management of financial results of the enterprise in the condition of crisis]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 5, pp. 1–8. (in Ukrainian)
4. Lesyuk, A. (2020) Otsinka finansovykh rezultativ diialnosti pidpriemstv v Ukraini [Assessment of financial results of enterprises in Ukraine]. *Ahrosvit – Agrosvit*, vol. 15, pp. 67–73. (in Ukrainian)
5. Penyak Yu., & Rudenko A. (2021) Pidvyshchennia efektyvnosti upravlinnia finansovymy rezultatamy pidpriemstva [Improving the efficiency of managing the financial results of the enterprise]. *Aktualni problemy suchasnoho biznesu: oblikovo-finansovi ta upravlinskyi aspekty – Actual problems of modern business: accounting, financial and management aspects*, vol. 1, pp. 249–251. (in Ukrainian)